

บทที่ 4

การศึกษาเฉพาะด้านกฎหมาย

4.1 ระบบการจัดการความรู้กับงานสอบสวน

“งานสอบสวน” เป็นงานที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ถือเป็นงานต้นธารของกระบวนการยุติธรรม พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมาย และต้องเคารพสิทธิตามกฎหมายของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องตามที่กฎหมายบัญญัติรับรองไว้ หากไม่ทำตามขั้นตอน หรือปฏิบัติไม่ครบถ้วน หรือไม่ถูกต้อง หรือไม่แจ้งสิทธิตามกฎหมายให้คู่กรณีไม่ว่าจะเป็นฝ่ายใดตามที่กฎหมายกำหนด จะส่งผลเสียหายร้ายแรง เช่น ทำให้การสอบสวนในเรื่องนั้นๆ เสียไป หรือใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีไม่ได้ นอกจากนี้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 ที่แก้ไขใหม่บัญญัติให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิด เท่าที่สามารถทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกล่ามทา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา และตามมาตรา 131/1 ในกรณีที่ต้องใช้พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงตามมาตรา 131 ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจให้ทำการตรวจพิสูจน์บุคคล วัตถุหรือเอกสารใดๆ โดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ได้ จากหลักกฎหมายดังกล่าว จะเห็นได้ว่างานสอบสวนเป็นงานที่มีรายละเอียดมาก มีสิ่งที่จะต้องทำมาก และจะต้องให้ความเป็นธรรมกับทุกฝ่าย จะรวบรวมพยานหลักฐานจากฝ่ายผู้กล่าวหาหรือผู้เสียหายเพียงฝ่ายเดียวไม่ได้ และจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดรวมทั้งหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเป็นกรณีการสอบสวนคดีพิเศษตาม พ.ร.บ. การสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 แล้ว ครั้นจะมีความยุ่งยากซับซ้อนในการดำเนินการ

¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134/4 ในการถามคำให้การผู้ต้องหา ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบก่อนว่า

(๑) ผู้ต้องหามีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ก็ได้ ถ้าผู้ต้องหาให้การ ถ้อยคำที่ผู้ต้องหาให้การนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้

(๒) ผู้ต้องหามีสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ เมื่อผู้ต้องหาเต็มใจให้การอย่างใดก็ได้ให้จดคำให้การไว้ ถ้าผู้ต้องหาไม่เต็มใจให้การเลยก็ให้บันทึกไว้

ถ้อยคำใดๆ ที่ผู้ต้องหาให้ไว้ต่อพนักงานสอบสวนก่อนมีการแจ้งสิทธิตามวรรคหนึ่ง หรือก่อนที่จะดำเนินการตามมาตรา ๑๓๔/๑ มาตรา ๑๓๔/๒ และมาตรา ๑๓๔/๓ จะรับฟังเป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดของผู้นั้นไม่ได้

ยิ่งขึ้นไปอีก และหากดำเนินการในขั้นตอนใดก็ตามบกพร่องผิดพลาดไป จะส่งผลเสียหายต่อกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบ ไม่ใช่เสียหายเฉพาะชั้นสอบสวนเท่านั้น

ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีระบบ หรือเครื่องมือที่จะช่วยลดความยุ่งยากซับซ้อนในการดำเนินการชั้นสอบสวน โดยเฉพาะการสอบสวนคดีพิเศษดังกล่าว รวมทั้งลดความเสี่ยงที่อาจจะเกิดจากความบกพร่องผิดพลาดของ “คน” ซึ่งเมื่อพิจารณาจากหลักการและเป้าหมายของระบบการจัดการความรู้ แล้ว จะพบว่ามีความเหมาะสมที่จะใช้เป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาของการสอบสวนคดีพิเศษ เพราะการจัดการความรู้ คือ การบริหารองค์กรเพื่อให้เกิดผลผลิต (Productivity) ที่มีคุณภาพ โดยเน้นการใช้ความรู้ และสารสนเทศอันเกิดจากกระบวนการเก็บรวบรวม และเรียบเรียงข้อมูล ให้เป็นแหล่งข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้ จนกลายเป็นสารสนเทศในการทำงาน (Information for Action)

4.2 ระบบการจัดการความรู้กับการแก้ไขปัญหาของกระบวนการยุติธรรม

การจัดการความรู้ สามารถตอบสนองการแก้ไขปัญหาของงานสอบสวนคดีพิเศษ และงานของกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบ เพราะ

(1) การจัดการความรู้มุ่งแก้ปัญหของคนทำงาน ซึ่งได้แก่ การทำงานผิดพลาดของคน (Human Error) การขาดความพร้อมในการทำงาน (Alert) การขาดความระแวดระวัง (Awareness) การขาดการประสานงานที่ดี (Collaboration) และขาดความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ร่วมงาน (Relationship) ซึ่งหลักการดังกล่าวนำมาใช้ในการแก้ปัญหของคนทำงานในกระบวนการยุติธรรมด้วย โดยต้องพัฒนาให้ความรู้เฉพาะทาง (Domain Knowledge) แก่บุคลากร ให้เครื่องมือและความรู้ใหม่ๆ (Technology Knowledge) โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Knowledge) ซึ่งเป็นเทคโนโลยีสนับสนุนที่สำคัญ (Enabling Technology) ในการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงานร่วมกันของคนในกระบวนการยุติธรรม

(2) การจัดการความรู้มุ่งเน้นการสร้างวิธีการปฏิบัติงานที่ดีที่สุด (Best Practice) ขององค์กรเท่าที่องค์กรจะสามารถทำได้หรือภายใต้ข้อจำกัดต่างๆ การใช้วงจรแห่งการเรียนรู้หรือการทบทวนหลังการปฏิบัติงาน (After Action Review) เป็นกระบวนการสำคัญในการนำประสบการณ์จริงที่ได้จากการทำงานมาปรับปรุงวิธีการทำงาน ซึ่งวิธีการดังกล่าวเหมาะสมสอดคล้องกับงานของกระบวนการยุติธรรม เช่นเดียวกัน

(3) การจัดการความรู้มีระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นองค์ประกอบสำคัญและจำเป็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบอินเทอร์เน็ตที่เชื่อมโยงแหล่งความรู้ (Portal Link) และระบบ

ประสานงานผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ในการทำงานแก้ไขปัญหาหรือตัดสินใจร่วมกัน ซึ่งระบบนี้ก็มีความจำเป็นสำหรับการปฏิบัติงานในกระบวนการยุติธรรมในยุคปัจจุบันด้วย

ดังนั้น การนำระบบการจัดการความรู้มาใช้ในงานสอบสวนคดีพิเศษ และในกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบ จะเป็นประโยชน์อย่างมาก เพราะช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานมีเครื่องมือในการปฏิบัติงาน ช่วยแก้ไขความยุ่งยากซับซ้อนในการปฏิบัติงาน เพราะมีแหล่งรวบรวมความรู้และประสบการณ์ที่สะดวกในการทำงาน เรียกใช้ได้รวดเร็ว ทันเวลา ลดเวลาในการเรียนรู้ ไม่ต้องเสี่ยงกับการลองผิดลองถูก ทำให้การแก้ไขปัญหาหรือตัดสินใจ มีประสิทธิภาพ การตรวจสอบความครบถ้วนถูกต้องของงานทั้งระบบก็จะทำได้ง่ายขึ้น

เมื่อนำระบบการจัดการความรู้มาใช้ใน “งานสอบสวน” อันเป็นต้นธารของกระบวนการยุติธรรม จนทำให้งานสอบสวนมีความถูกต้อง เทียบธรรม มีประสิทธิภาพ มีหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิของทุกฝ่าย อันเป็นไปตามหลักนิติธรรม (The Rule of Law) จนเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย ก็จะทำให้สามารถขยายผล โดยการนำระบบการจัดการความรู้ไปใช้ในทุกระดับของกระบวนการยุติธรรม จนทำให้กระบวนการยุติธรรมทั้งระบบมีประสิทธิภาพ มีความน่าเชื่อถือ และสุดท้ายภารกิจของกระบวนการยุติธรรมในการการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมก็จะบรรลุผล และระบบเศรษฐกิจก็จะเจริญรุ่งเรือง และสังคมจะมีสันติสุข อันเป็นเป้าหมายร่วมกันของคนในชาติ